

Predsjednik NOGZ V. Holjevac, sekretar Savjeta za kulturu i nauku NR Hrvatske prof. A. Magašić i drugi uzvanici razgledavaju Muzej grada Zagreba (Foto N. Vranić)

ljetnica na našem muzejskom sektoru. Drug Većeslav Holjevac, predsjednik NOG Zagreba, prihvatio se je najsusretljivije pokroviteljstva nad ovim muzejskim jubilejem, na čemu mu se ovdje u ime muzejskog vijeća Muzeja grada Zagreba i cijelog kolektiva muzeja ponovno najtoplije zahvaljujem. Što više, on je bio tako ljubazan, da priređuje večeras prijem u Dvercima, kojim će zaključiti ovu proslavu i dati joj naročito svečan karakter.

Na kraju želim istaknuti, da veseli nas članove muzejskog vijeća Muzeja grada Zagreba, da imamo priliku proslaviti obljetnicu Muzeja grada Zagreba, te istaknute kulturne institucije, koja je po svom radu i zadacima tako neposredno vezana za Zagreb, to žarište naprednih ideja u našoj zemlji i središte borbe za socijalizam.

Prof. Vladimir Tkalčić

RAZVOJ MUZEJA GRADA ZAGREBA

(Referat održan na proslavi)

Proslava 50-godišnjice Muzeja grada Zagreba bila bi nepotpuna, kad se ne bi upoznali s historijom razvitka ove naučne i kulturno-prosvjetne institucije. Dozvolite mi stoga, da u kratkom pregledu iznesem njegov razvoj od osnivanja do današnjih dana.

Inicijativu za osnutak Gradskog muzeja u Zagrebu dao je 1905. historičar Emilije Laszowski. On je za ovo zainteresirao tadašnjeg gradonačelnika dr. Milana Amru-

ša, koji je prijedlog za osnivanje Gradskog muzeja iznio gradskom zastupstvu. Gradsko je zastupstvo odobrilo tada dotaciju od 5.000 kruna za 1905. i 1906. godinu. Društvo braće hrv. zmaja izjavilo je 1907. god. gradskom poglavarstvu, da je pripravno urediti i besplatno voditi muzej i knjižnicu, koja se imala osnovati zajedno s muzejem. Ono je imalo sabirati knjige za knjižnicu i starine za muzej. Sakupljeni materijal trebao je postati vlasništvo gra-

da Zagreba. Ovu ponudu Društva prihvatilo je Gradsko poglavarstvo 11. V. 1907., pa se taj dan može smatrati danom osnutka Muzeja grada Zagreba.

Muzej i knjižnica bili su smješteni u prostorijama nad Kamenitim vratima, koje su adaptirane tako, da je u I. kat uselio muzej, a u II. knjižnica. Muzejem je upravljao Emilije Laszowski.

Ujesen iste godine otpočela je proglašom na gradanstvo velika sabirna akcija muzejskih predmeta. Gradanstvo se u velikom broju odazvalo ovom proglasu, te je sakupljeno mnoštvo najrazličitijih predmeta iz prošlosti Zagreba. Emilije Laszowski je kao upravitelj muzeja i glavni pokretač cijele akcije pregledao gradsku vijećnicu i sve gradske ustanove, te je sve, što je smatrao vrijednim za muzej, dozvolom magistrata prenio u muzejske prostorije. On je sakupljeni materijal sređivao i počeo voditi inventar i stručnu kartoteku muzeja.

Dvije godine poslije zatražen je od Gradskog poglavarstva stalni budžet za muzej i knjižnicu kao i nagrade za osoblje, što je i bilo odobreno. Muzej je tada priredio prvu malu povremenu izložbu. Međutim s povremenim se izložbama nije moglo nastaviti, jer su prostorije bile tako zatrpane muzejskim predmetima, da nije bilo mjesta za takva izlaganja. Zbog toga se počela isticati potreba novih muzejskih prostorija. Međutim to nije išlo lako. Pokušaji, da se za muzej dobije bivša Plemićeva kuća na Dolcu ili Burattičina palača na Katarinskom trgu ostali su bez rezultata.

Za vrijeme Prvog svjetskog rata pogoršalo se ovo teško stanje u muzeju, jer se oskudici prostora pridružila i oskudica materijalnih sredstava.

Poslije Prvog svjetskog rata nije se stanje u muzeju popravilo. Tek 1925. godine prilikom priređivanja velike Kulturno-historijske izložbe grada Zagreba stanje se nešto popravilo. Naime, na inicijativu priređivačkog odbora ove izložbe, gradska je općina dodijelila muzeju 150.000 din. za nabavku muzejskih predmeta. Tada su svi predmeti sakupljeni za ovu izložbu postali svojinom Gradskog muzeja. Istovremeno je muzej i reorganiziran. Inicijatori ove reorganizacije muzeja bili su historičari Vjekoslav Klaić i tadašnji gradski zastupnik dr. Svetozar Rittig, koji su naročito isticali potrebu gradnje nove muzejske zgrade i donošenje muzejskog statuta. Muzej je tada privremeno smješten u donje prostorije Umjetničkog paviljona na Tomislavovom trgu, što je značilo donekle napredak prema dotadašnjim skućenim prostora-

rijama nad Kamenitim vratima. Pored toga stručnjaci su iz odbora izložbe u ovim novim prostorijama sasvim preuredili muzej s obzirom na estetski princip izlaganja muzejskih predmeta. Međutim o sistematskom postavu muzeja nije tada bilo ni govora. Slijedeće godine muzej je potpuno preuzet od Gradske općine, te je izabran na tri godine kuratorij, u koji su ušli pored gradonačelnika ing. Vjekoslava Heinzela Emilije Laszowski, prof. Đuro Szabo i dr. Svetozar Rittig.

Otvorenje muzeja u prostorijama Umjetničkog paviljona izvršeno je 15. VIII. 1926. godine. Međutim odmah se uočilo, da su i ove nove prostorije muzeja nepodesne zbog skućenosti prostora i vlage. Gradska je općina otada uvrštavala u proračune po neku svotu za gradnju muzejske zgrade, ali to je uskoro prestalo, i sve se svodilo samo na prijedloge i kombinacije, koja bi zgrada u Zagrebu najbolje odgovarala potrebama ovog muzeja. Pitanje personala muzeja bilo je također nepovoljno. Premda je 1928. godine imenovan ravnateljem prof. Đuro Szabo, pored njega je u muzeju radio samo jedan službenik Tek početkom 1941. godine, kad je prof. Szabo bio već teško bolestan, imenovana su dva kustosa.

Drugi svjetski rat onemogućio je svaki rad muzeja. Zbirke su se zbog opasnosti od bombardiranja morale otpremiti u skloništa, ravnatelj Đuro Szabo umro je 1943., a kustos muzeja Marija Hanževački strijeljana je od ustaša 1944. godine.

Tek poslije Oslobođenja počele su se postepeno rješavati potrebe Muzeja grada Zagreba. Narodna je vlast pokazala razumijevanje i shvatila važnost muzeja kao naučnih ustanova za kulturno-prosvjetno uzdizanje radnih ljudi. Već u srpnju 1945. dodijeljena je muzeju čitava zgrada u Opatičkoj ulici 8. To je bilo vrlo povoljno za Muzej grada Zagreba i značilo golem korak naprijed u njegovom razvoju. Međutim se uskoro pokazalo, da je i ova zgrada premalena, te je nastojanjem narodnih vlasti problem muzejskih prostorija povoljnije riješen preseljenjem muzeja u zgradu u Opatičkoj ulici 20, gdje se i danas nalazi. Istovremeno popravilo se nešto i brojčano stanje stručnog osoblja, a povećale su se i dotacije muzeju. Tada je potpuno reorganiziran muzej s obzirom na način izlaganja, te je u današnjem izložbenom dijelu Muzeja grada Zagreba ostvaren novi tip gradskog muzeja. Istovremeno muzej je razvio golem prosvjetno-pedagoški rad. Intenzivno se saraduje sa školama i mnogim kulturnim i umjetničkim ustanovama. Pored toga po-

jačan je i naučni rad, što se odrazilo ne samo u novom izložbenom postavu, već i u publikacijama Muzeja grada Zagreba. Godine 1951. Muzeju grada Zagreba dodijeljen je od strane NOGZ-a na upravu i Memorijalni muzej VIII. konferencije zagrebačke partijske organizacije održane 1928., koji se nalazi na Pantovčaku 178. U Muzeju grada Zagreba uvedeno je 1955. društveno upravljanje. U muzejsko vijeće ušlo je sedam članova (četiri iz redova građana i stručnjaka izvan muzeja i tri iz radnog kolektiva muzeja.). Društveno je upravljanje pokazalo već do danas vidne rezultate.

Sve veća briga narodne vlasti za razvitak Muzeja grada Zagreba neprestano se odražava u većim dotacijama za razne potrebe muzeja, kao proširenje izložbenog prostora, publikacije naučnih radova stručnog osoblja, kupovanje muzejskih predmeta i t. d. Muzej grada Zagreba nailazi danas kod predstavnika narodne vlasti na razumijevanje i pomoć u rješavanju različitih njegovih problema, koji se povremeno javljaju. Ovakva briga i pomoć narodne vlasti svakako je garancija za daljnji brži i uspješniji razvitak Muzeja grada Zagreba.

Prof. Maksimilijan Fischer

DJELATNOST MUZEJA GRADA ZAGREBA

(Referat održan na proslavi)

Budući da su muzeji u suvremenom smislu ustanove složenog karaktera, potrebno je i rad Muzeja grada Zagreba promotriti s obzirom na više smjerova njegove djelatnosti.

Danas je prilično teško prenijeti se u situaciju, koja je postojala početkom ovog stoljeća na području istraživanja povijesti Zagreba i čuvanja predmeta, tih materijalnih ostataka njegove prošlosti. Ovaj drugi problem, prikupljanje i spasavanje od propasti pojedinih predmeta i skupina predmeta iz bliže, dalje ili najdalje prošlosti Zagreba ili zagrebačkog teritorija, počeo se je rješavati samim osnutkom muzeja, a i danas je muzej uz rjeđe pojedince sakupljače glavna i jedina ustanova, koja se bavi materijalom te vrsti, što uostalom i jest specifičan zadatak muzeja uopće.

Međutim, što se tiče poznavanja historijskih fakata, u vrijeme osnivanja muzeja postojala je već serija od jedanaest svezaka za ono vrijeme, a jednako i za danas, kapitalne zbirke izvora za srednji vijek, koju je od osamdesetih godina prošlog stoljeća nadalje po nalogu i troškom grada Zagreba izdavao Ivan Krstitelj Tkalčić pod naslovom »Povijesni spomenici grada Zagreba«, ili kako se to djelo obično citira: *Monumenta civitatis Zagrabiae*. Postavljajući se pitanje, kako su se dalje razvijali radovi na istraživanju prošlosti Zagreba, odnosno, koliki je udio imao Muzej grada Zagreba na tom poslu.

Ivan Kr. Tkalčić izdao je svoj posljednji svezak 1905. godine. Njegov je rad nastavio nakon dugih pripremnih radova inicijator osnivanja Muzeja grada Zagreba i

njegov prvi ravnatelj Emilije Laszowski, koji je 1929. objavio XII. svezak »Povijesnih spomenika grada Zagreba« i time započeo publiciranje historijskih izvora Novog vijeka. On je u razdoblju od 1929. do 1949. izdao sedam svezaka te serije, od kojih je posljednji svezak Laszowskoga, osamnaesti, zbog njegove visoke starosti i slabosti izašao uz neposrednu suradnju Muzeja grada Zagreba, dok je devetnaesti svezak, štampan 1953. i s obzirom na grad i na samo izdavanje isključivo rezultat rada Muzeja grada Zagreba. — To bi bilo, što se tiče publiciranja izvora za povijest Zagreba.

Drugi vid aktivnosti, to jest proučavanje i obrađivanje pojedinih historijskih epoha, događaja, ličnosti, arhitektonskih objekata i t. d. također su u najvećoj mjeri razvili i promovirali bivši ravnatelji ovog muzeja. Emilije Laszowski osnovao je u tu svrhu publikaciju »Stari i novi Zagreb«, od koje je 1925. izašlo deset malih sveščića. Drugi ravnatelj ovog muzeja prof. Đuro Szabo razmahao se između dva rata punim svojim temperamentom baš na području zagrebačke historije i historijskih spomenika. Deseci i deseci njegovih članaka u tadašnjoj dnevnoj štampi i časopisima popularizirali su probleme prošlosti Zagreba i pojam »starog Zagreba«, onaj isti, koji je Szabu poslužio kao naslov njegovoj opsežnoj i vrlo popularnoj knjizi, štampanoj pred sam početak rata. Međutim, još nešto konstruktivnije, gledano iz perspektive Muzeja grada Zagreba kao ustanove, je učinio Đuro Szabo. On je prvi postigao, da je Muzej grada Zagreba za-